पर्वतः काण्वः। इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगलमतेन)

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति। येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे॥ ८.०१२.०१

शविष्ठ- बलिष्ठ । इन्द्र- परमेश्वर । इन्द्र ईशनाधिदेवता । येन । अत्रिणम्- सुखादिं दुःखनिधनं भक्षकम्। हंसि- बाधसे । सः । मदः- तव हर्षः । सोमपातमः- रसानुभवेनागतः । चेतति- प्रबुद्धो भवति । तम्। ईमहे- याचामहे ॥१ ॥

येना दशग्वमध्रिगुं वेपयन्तं स्वर्णरम्। येना समुद्रमाविथा तमीमहे॥ ८.०१२.०२

येन । दशग्वम्- प्रभूतगतिशीलम्। अध्रिगम्- अनिवारितगतिम्। वेपयन्तम्- पापवर्जकम्। स्वर्णरम्- स्वर्गनरम्। आविथ- अपालयः । येन । समुद्रम्- अर्णवम्। आविथ । तम्। ईमहे- अभिगच्छामः ॥२ ॥

येन सिन्धुं महीरपो रथाँ इव प्रचोदयः। पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे॥ ८.०१२.०३

ऋतस्य पन्थाम्- सत्यमार्गे। यातवे- गन्तुम्। येन। सिन्धुम्- अर्णवम्। महीः- महतीः। अपः- मूलशक्तिधाराः। रथानिव। प्रचोदयः- प्रकर्षेण चोदितवान्। तमीमहे ॥३ ॥

इमं स्तोममभिष्टये घृतं न पूतमद्रिवः। येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ॥ ८.०१२.०४

अद्रिवः- वज्रिन्। अभिष्टये- अभिप्राप्तये। पूतम्- पवित्रम्। घृतम्- नवनीतम्। न- इव। इमम्- एतम्। स्तोमम्- मन्त्रम्। येन। नु- क्षिप्रम्। सद्यः- क्षणेन। ओजसा- बलेन। ववक्षिथ- वहसि। तमीमहे ॥४ ॥

इमं जुषस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते। इन्द्र विश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ॥ ८.०१२.०५

गिर्वणः- गीर्भिः सम्भजनीय। इन्द्र- परमेश्वर। इमम्- एतं मन्त्रम्। जुषस्व- सेवस्व। समुद्र इव- अर्णव इव। पिन्वते- वर्धते। विश्वाभिः- सर्वाभिः। ऊतिभिः- रक्षाभिः। ववक्षिथ- निर्वहसि ॥५ ॥

यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे। दिवो न वृष्टिं प्रथयन्ववक्षिथ॥ ८.०१२.०६

Dr. Rangaraj
WEBOLIM

यः। नः- अस्मभ्यम्। देवः। परावतः- श्रेष्ठस्थानात्। सखित्वनाय- मैत्र्यै। मामहे- अयच्छत्। स त्वं। दिवः- नभसः। वृष्टिम्। न- इव। प्रथयन्- प्रख्यापयन्। ववक्षिथ- निर्वहसि ॥६॥

ववक्षुरस्य केतवो उत वज्रो गभस्त्योः। यत्सूर्यो न रोदसी अवर्धयत्॥ ८.०१२.०७

यत्- यदा। सूर्यः। न- इव। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। अवर्धयत्। तदा। अस्य- एतस्य। केतवः- प्रज्ञाः। ववक्षुः- अवहन्। उत- अपि च। गभस्त्योः- बाह्वोः। वज्रः शुशुभे ॥७॥

यदि प्रवृद्ध सत्पते सहस्रं महिषाँ अघः। आदित्ते इन्द्रियं महि प्र वावृधे॥ ८.०१२.०८

सत्पते- सतां पालक। यदि- यदा। प्रवृद्धः- प्रकर्षेणाभिवृद्धः। सहस्रम्- अनन्तानि। महिषान्- महान्ति रक्षांसि। अघः- अवधीः। आदित्- तदैव। ते- तव। महि- महत्। इन्द्रियम्- बलम्। प्र- प्रकर्षेण। वावृधे- वर्धते ॥८॥

इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति। अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे॥ ८.०१२.०९

इन्द्रः- परमेश्वरः। सूर्यस्य- सवितुरात्मसूर्यस्य। रश्मिभिः- किरणैश्चित्किरणैर्वा। अर्शसानम्- बाधकमन्धकारमज्ञानं वा। सासहिः- अभिभविता। अग्निः। वनेव- वनानीव। नि ओषति- दहति। प्र वावृधे ॥९॥

इयं त ऋत्वियावती धीतिरेति नवीयसी। सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत्॥ ८.०१२.१०

इयम्- एषा। ते- त्वदीया। ऋत्वियावती- कालोपपन्ना। धीतिः- धीः। नवीयसी- नव्या। सपर्यन्ती- परिचरन्ती। पुरुपिया- प्रभूतप्रिया। एति- त्वामभिगच्छति। मिमीते- तव याथार्थ्यज्ञानं प्राप्नोति। इत्- एव ॥१०॥

गर्भो यज्ञस्य देवयुः क्रतुं पुनीत आनुषक्। स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत्॥ ८.०१२.११

यज्ञस्य। गर्भः। देवयुः- देवकामः। क्रतुम्- प्रज्ञाम्। आनुषक्- सन्ततम्। पुनीत- शोधयति। इन्द्रस्य। स्तोमैः- स्तुतिभिः। वावृधे- वर्धते। मिमीत इत् ॥११॥

Dr. Ranganji
WEBOLIM

सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतये। प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत्॥ ८.०१२.१२

मित्रस्य- सख्ये। सनिः- दाता। इन्द्रः। पप्रथे- प्रथां गच्छति। सोमस्य पीतये- रसानुभूतये। प्राची- प्रागञ्चन्ती। वाशी- वाणी। इव। सुन्वते- रसनिष्पादकाय। मिमीत इत्॥१२॥

यं विप्रा उक्थवाहसोऽभिप्रमन्दुरायवः। घृतं न पिप्य आसन्यृतस्य यत्॥ ८.०१२.१३

यम्। उक्थवाहसः- मन्त्रवाहकाः। आयवः- मनुष्याः। विप्राः- मेधाविनः। अभिप्रमन्दुः- आभिमुख्येन प्रकर्षेण मादयन्ति। घृतम्- पूतनवनीतम्। आसनि- आस्ये। न- इव। ऋतस्य- सत्यस्य। यत्- सम्बन्धि यत्कर्म तत्। पिप्ये- रसाप्यायनेन वर्धये॥१३॥

उत स्वराजे अदितिः स्तोममिन्द्राय जीजनत्। पुरुप्रशस्तमूतये ऋतस्य यत्॥ ८.०१२.१४

उत- अपि च। स्वराजे- आत्मदीप्त्याम्। अदितिः- अखण्डप्रकृतिः। इन्द्राय। स्तोमम्- मन्त्रम्। जीजनत्- ससर्ज। यत्। ऋतस्य- सत्यस्य सम्बन्धि। पुरुप्रशस्तिम्- बहुभिः सद्भिः कीर्तितं तत्समर्पितम्॥१४॥

अभि वह्नय ऊतयेऽनूषत प्रशस्तये। न देव विव्रता हरी ऋतस्य यत्॥ ८.०१२.१५

यत् ऋतस्य तत् प्रति। विव्रता- विशेषधर्माणौ। हरी- प्राणाश्वौ। देव- हे इन्द्र। न- सम्प्रति। त्वां वहतः। ऊतये- रक्षायै। प्रशस्तये- कीर्त्यै। वह्नयः- वोढारः। त्वाम्। अभि अनूषत- अभिस्तुवन्ति॥१५॥

यत्सोममिन्द्र विष्णवि यद्वा घ त्रित आप्त्ये। यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः॥ ८.०१२.१६

यत्- यदा। सोमम्- रसम्। इन्द्र- ईशनाधिदैवत। विष्णवि- सर्वव्यापिनि परमात्मन्यनुभवसि। यद्वा- यदा वा। आप्त्ये- आप्तहितकारिणीति वैदिककोशे। त्रिते- भूर्भुवःसुवरुपलक्षितान्नप्राणमनःशोधके अनुभवसि। यद्वा- यदा वा। मरुत्सु- प्राणविशेषु। इन्दुभिः मन्दसे- रसमनुभवसि तदास्मान् हर्षय॥१६॥

Dr. Rangani

WEBOLIM

यद्वा॑ शक्र परा॒वति॑ समु॒द्रे अधि॒ मन्द॑से। अ॒स्माक॒मित्सु॒ते र॑णा॒ समिन्दु॑भिः॥ ८.०१२.१७

शक्र- शक्तिमन्। परावति- श्रेष्ठे। समुद्रे- अन्तरिक्षे अर्णवे वा। अधि। मन्दसे- रसमनुभवसि। अस्माकम्- नः। सुते- रसनिष्पत्तौ। इन्दुभिः- तैरेव क्लेदनशीलैर्हृदयस्पर्शिभी रसैः। रण- रमस्व ॥१७॥

यद्वासि॑ सुन्व॒तो वृ॒धो यज॑मानस्य सत्पते। उ॒क्थे वा॒ यस्य॒ रण्य॑सि॒ समिन्दु॑भिः॥ ८.०१२.१८

यस्य। उक्थे- मन्त्रे। इन्दुभिः- हृदयस्पर्शिभी रसैः। रण्यसि- रमसे। तस्य। वृधः- वर्धकस्य। सुन्वतः- रसनिष्पादकस्य। यजमानस्य- दातुः पूजकस्य सङ्गतिकारकस्य। सत्पते- सतां पालक। असि- सम्बन्धी भवसि ॥१८॥

दे॒वंदे॑वं॒ वोऽव॑स॒ इन्द्र॑मिन्द्रं गृणी॒षणि॑। अधा॑ य॒ज्ञाय॑ तु॒र्वणे॒ व्या॑नशुः॥ ८.०१२.१९

वः- युष्माकम्। अवसे- रक्षायै। देवंदेवं इन्द्रमिन्द्रम्- बहुरूपमिन्द्रम्। प्रतिशरीरस्थेन्द्रम्। गृणीषणि- स्तुमः। अध- अथ। यज्ञाय- पूजायै। दानाय। सङ्गतिकरणाय। तुर्वणे- तूर्णं सम्भजनाय। व्यानशुः- व्याप्नुवन्ति ॥१९॥

य॒ज्ञेभि॑र्य॒ज्ञवा॑हसं॒ सोमे॑भिः सोम॒पात॑मम्। होत्रा॑भि॒रिन्द्रं॑ वावृधु॒र्व्या॑नशुः॥ ८.०१२.२०

यज्ञवाहसम्- यज्ञवाहकम्। यज्ञेभिः- यज्ञैः। सोमेभिः- रसैः। सोमपातमम्- अतिशयेन रसानुभूतिकरम्। इन्द्रम्। होत्राभिः- वाग्भिः। वावृधुः- अवर्धयन्। व्यानशुः ॥२०॥

म॒हीर॑स्य॒ प्रणी॑तयः पू॒र्वीरु॒त प्रश॑स्तयः। विश्वा॒ वसू॑नि दा॒शुषे॒ व्या॑नशुः॥ ८.०१२.२१

महीः- महत्यः। अस्य- एतस्य। प्रणीतयः- प्रकर्षनीतयः। पूर्वीः- प्राचीनाः। उत- अपि च। प्रशस्तयः- प्रशंसाः। विश्वा वसूनि- सर्वासां सम्पदाम्। दाशुषे- दात्रे। व्यानशुः ॥२१॥

इन्द्रं॑ वृ॒त्राय॒ हन्त॑वे दे॒वासो॑ दधिरे पु॒रः। इन्द्रं॒ वाणी॑रनूषता॒ समोज॑से॥ ८.०१२.२२

Dr. Rangani

WEBOLIM

वृत्राय हन्तवे- आवरणनाशनाय। पुरः- प्रत्यक्षतः। देवासः- देवाः। इन्द्रम्। दधिरे- धृतवन्तः। इन्द्रम्। ओजसे- बलाय। वाणीः- वाचः। सम्- सम्यक्। अनूषत- अस्तुवन्॥२२॥

महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनश्रुतम्। अर्कैरभि प्र णोनुमः समोजसे॥ ८.०१२.२३

महिना- महिम्ना। महान्तम्- महात्मानम्। हवनश्रुतम्- आह्वानश्रोतारम्। ओजसे- बलाय। वयम्। स्तोमेभिः- मन्त्रैः। अर्कैः- पूजाभिः। प्र णोनुमः- प्रकर्षेण स्तुमः॥२३॥

न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम्। अमादिदस्य तित्विषे समोजसः॥ ८.०१२.२४

यम्। वज्रिणम्- वज्रपाणिम्। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। अन्तरिक्षाणि- तदन्तराळवर्तिस्थानानि। न। विविक्तः- पृथक्कर्तुं शक्तुतः। अस्य- एतस्य। इत्- एव। अमात्- बलात्। ओजसः- तेजसः। सम्- सम्यक्। तित्विषे- सर्वं दीप्तं भवति॥२४॥

यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा दधिरे पुरः। आदित्ते हर्यता हरी ववक्षतुः॥ ८.०१२.२५

इन्द्र। यत्- यदा। देवाः। त्वा- त्वाम्। पृतनाज्ये- युद्धे। पुरः दधिरे- नेतृत्त्वेन स्थापितवन्तः। आदित्- तदैव। ते- तव। हर्यता- कमनीयौ। हरी- प्राणाश्वौ। ववक्षतुः- अवहताम्॥२५॥

यदा वृत्रं नदीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः। आदित्ते हर्यता हरी ववक्षतुः॥ ८.०१२.२६

यदा। नदीवृतम्- अपां मूलशक्तिधाराणामावारकम्। वृत्रम्। शवसा- बलेन। वज्रिन्- वज्रपाणे। अवधीः॥२६॥

यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे। आदित्ते हर्यता हरी ववक्षतुः॥ ८.०१२.२७

यदा। ते- त्वदर्थम्। विष्णुः- व्यापनशीलः। ओजसा- तेजसा। त्रीणि पदा विचक्रमे- भूर्भुवःसुवर्लोकेषु व्याप्तो भवति॥२७॥

यदा ते हर्यता हरी वावृधाते दिवेदिवे। आदित्ते विश्वा भुवनानि येमिरे॥ ८.०१२.२८

Dr. Rangaji

WEBOLIM

यदा । ते- तव । हर्यता- कमनीयौ । हरी- प्राणाश्वौ । दिवेदिवे- प्रतिदिनम् । वावृधाते- वर्धेते । आदित्- तदैव । ते- त्वदीयानि । विश्वा- सर्वाणि । भुवनानि । येमिरे- नियम्यन्ते ॥२८ ॥

यदा ते मारुतीर्विशस्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे। आदित्ते विश्वा भुवनानि येमिरे॥ ८.०१२.२९

यदा । ते- तव । मारुतीर्विशः- मरुतः प्राणविशेषा वाता वा । इन्द्र । तुभ्यम्- त्वदर्थम् । नियेमिरे- नियम्यन्ते ॥२१ ॥

यदा सूर्यममुं दिवि शुक्रं ज्योतिरधारयः। आदित्ते विश्वा भुवनानि येमिरे॥ ८.०१२.३०

यदा । अमुम् । सूर्य- सवितारम् । दिवि- नभसि । शुक्रम्- शुभ्रम् । ज्योतिः । अधारयः । आत्मसूर्यं चित्ताकाशे धृतवानित्याध्यात्मिके ॥३० ॥

इमां त इन्द्र सुष्टुतिं विप्र इयर्ति धीतिभिः। जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे॥ ८.०१२.३१

जामिम्- बन्धुम् । पदेव- उत्कृष्टानि पदानि प्रापयतीव । इन्द्र । इमाम्- एताम् । ते- तव । पिप्रतीम्- प्रीणयित्रीम् । सुष्टुतिम्- शोभनस्तुतिम् । विप्रः- मेधावी । धीतिभिः- धीभिः । अध्वरे- ध्वरविरोधकर्मणि सर्वभूतहितकर्मणि । प्र इयर्ति- प्रेरयति ॥३१ ॥

यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन्। नाभा यज्ञस्य दोहना प्राध्वरे॥ ८.०१२.३२

अस्य- एतस्य । प्रिये । धामनि- स्थाने । यज्ञस्य । नाभा- नाभौ । दोहना- दोहने । अध्वरे- शोभनाध्वरभूते । समीचीनासः- सङ्गता उपासकाः । अस्वरन्- अस्तुवन् ॥३२ ॥

सुवीर्यं स्वश्व्यं सुगव्यमिन्द्र दद्धि नः। होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे॥ ८.०१२.३३

अध्वरे- ध्वरविरोधकर्मणि सर्वभूतहितकर्मणि । पूर्वचित्तये- पूर्वप्रज्ञानाय । होतेव- आह्वाता सन् स्तौमि । इन्द्र । सुवीर्यं- शोभनवीर्यम् । स्वश्व्यम्- शोभनप्राणतुरगम् । सुगव्यम्- शोभनधेनूपलक्षितचिद्रश्मियुक्तं धनम् । नः- अस्मभ्यम् । दद्धि- यच्छ । दद दाने ॥३३ ॥

Dr. Ranganji

WEBOLIM